

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

Բանալի բառեր՝ մասնագիտական զարգացում, շարունակական ուսուցում, ուսուցում աշխատավայրում, գրադարանային ոլորտ, գրադարանավար, մասնագիտական արդիականացում, նորագույն տեխնոլոգիաներ:

Keywords: professional development, continuous education, workplace training, library field, librarian, professional updating, new technologies.

Մասնագիտական զարգացումը մեր օրերում չափազանց կարևոր նշանակություն ունի ինչպես անհատների, այնպես էլ ամենատարբեր կազմակերպությունների (մեծ և փոքր, պետական և ոչ պետական /ՀԿ-ներ/, միջազգային, կրթական, առևտրային և այլն) գործունեության կարգավորման տեսանկյունից: Արդի տեղեկատվահաղորդակցային ենթակառուցվածքների, գիտության և տեխնոլոգիաների զարգացման մակարդակներն ու տեմպերը մարդկության առջև դրեցին հիմնավորապես այլ գործելակերպ որդեգրելու անհրաժեշտություն: Այնպիսի արագությամբ, ինչպես տեղի են ունենում այս գործընթացները, այլ ելք չեն թողնում անհատին, քան հարմարվելու և շուտափույթ դիրքավորվելու ճիշտ ժամանակին և ճիշտ տեղում՝ մշտապես զինվելով նոր գիտելիքներով և հմտություններով: Տրամաբանական է, որ նորագույն տեխնոլոգիաների կիրառության պահանջները տարածվում են մարդկային կենսագործունեության բոլոր ոլորտների վրա, ինչից անմասն չի մնում գրադարանային ոլորտի գործունեությունը: Առհասարակ, մասնագիտական զարգացման շարունակականությունը գիտելիքները թարմացնելու, հմտությունները կատարելագործելու, նոր աշխատանքային պահանջներին համապատասխանելու նպատակ ունի: «Այսօր գիտելիքները և տեղեկությունը հասարակության զարգացման կարևորագույն գործոններ են: Տեղեկությունը օպերատիվ կերպով գտնելու, այն գնահատելու և իր շահերին ծառայեցնելու կարողությունը յուրաքանչյուր մարդու համար դառնում է անհրաժեշտ հմտություն: Իրենից տեղեկությունների վիրտուալ պահոց ներկայացնող ինտերնետի ներդրումը էական փոփոխություններ է մտցրել նաև գրադարանի աշխատանքում: Գրադարանավարի կարևոր դերը՝ միջնորդ հանդիսանալով տեղեկատվական միջոցի և օգտվողի միջև, նոր խնդիր է դրել՝ ինֆորմացիոն ընդարձակ տարածության մեջ դառնալ նորարար, ով ընդունակ է թեթևացնել և արագացնել տեղաշարժումը վիրտուալ ցանցում, օգնել ընթերցողին գնահատել ստացված տեղեկությունը» [Էլեկտրոնային տեղեկատվական աղբյուրների օգտագործումը, 2009, 41]: Տեխնոլոգիաների արագ զարգացումը, մարդկային պահանջների փոփոխությունը, համաշխարհայնացման գործընթացները լի են ոչ միայն նոր հնարավորություններով, այլև մի շարք մարտահրավերներ են պարունակում: Ուստի, ժամանակի հրամայականով պայմանավորված պահանջ է առաջանում անընդմեջ ինքնակրթվելու, սովորելու և ինքնազարգանալու: Հոդվածում անդրադարձել ենք մասնագիտական զարգացման ժամանակակից պահանջներին, խոսել ենք գրադարանի հասարակական պատ գործունեության, գրադարաններում կիբեռանվտանգության նշանակության և մի շարք այլ հարցերի մասին՝ փորձելով ընդգծել հիմնական ուղղություններն և մեթոդները:

Աշխարհի գրադարանային համայնքը շարունակաբար զարգանում և կատարելագործվում է, հետևաբար, անհրաժեշտություն է առաջանում պատրաստ լինել կիրառելու նոր մեթոդներ, գործիքակազմ և գաղափարներ՝ մշտապես գործունակ և զարգացման ռիթմին համահունչ մնալու համար: Այս զարգացումն իրենից ենթադրում է, որ գրադարանավարները պետք է ավելի հմուտ կերպով կարողանան սպասարկել ընթերցողներին, քանի որ գրադարանում հենց իրենք են հանդիսանում տեղեկատվություն փոխանցողի և կառավարողի կարևորագույն դերակատարը:

Գրադարանավարները նաև հստակ պետք է տիրապետեն և տեղեկացված լինեն մի շարք հարցերում, ինչպիսիք են հեղինակային իրավունքների մասին օրենքները, տվյալների պաշտպանությանն առնչվող հարցերը, իրավաբանական մի շարք հարցեր, որոնք տարածվում են գրադարանային ոլորտի վրա: Այս ամենը ոչ միայն կարող է նպաստել գրադարանի բնականոն աշխատանքին, այլ հենց առաջին հերթին անձի տեղեկացվածության մասին փաստել, քանի որ 21-րդ դարում այն չափազանց կարևոր է: Մասնագիտական զարգացումն օգնում է գրադարանավարին ավելի բարելավել իրենց կապը ընթերցողների հետ: Գրադարանավարների մասնագիտական զարգացումն աշխատավայրում ոչ միայն բարելավում է գրադարանի աշխատանքի արդյունավետությունը, այլև նպաստում է մշակութային, տեխնոլոգիական, կրթական և մի շարք այլ ոլորտների արդյունավետ աշխատանքին: Գրադարանները կրթությանն ու մշակույթին աջակցող կարևորագույն կառույցներ են հանդիսանում: Երբ խոսում ենք գրադարանային ոլորտի զարգացման մասին, հարկ է նկատել, որ գրադարանային գործի վերաբերյալ ուսումնասիրություններն ու բառամթերքի գործածումը անգամ նույնը չեն մասնագիտական գրականության մեջ: Համեմատելով սովետական և հետսովետական ժամանակաշրջանի հետազոտությունները, կարող ենք փաստել, որ սկսած լեզվամտածողության առանձնահատկություններից ընդհուպ մինչև կիրառվող գործիքակազմ, այն կրել է բազմաթիվ փոփոխություններ: Օրինակ, գրադարանապետ բառը մեկնաբանվում է հետևյալ կերպ. «Գրադարանապետը և օգնականները անձնապես պատասխանատու են այն գրքերի, ձեռագրերի, էստամպների և այլ առարկաների անաղարտության համար, որ գտնվում են իրենց խնամքին հանձնված բաժանմունքում» [Հայաստանի ազգային գրադարանի պատմության ուրվագծեր, 2007, 132]: Մինչդեռ այսօր, գրադարանապետ բառը դուրս է եկել գործածությունից: Սակայն հետաքրքրական է հիշատակել մատենադարանապետ բառը, որն ավելի լայն գործածություն ունի հատկապես սփյուռքի գրադարաններում կամ մատենադարաններում: Օրինակ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության «Կիլիկիա» Մատենադարանի մատենադարանապետ [Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության «Կիլիկիա» Մատենադարան] և այլն: Փոխարենը, այսօր մեծ գործածության մեջ են մտել «Էլեկտրոնային գրադարան», «թվային գրադարան» հասկացությունները:

«Բոլորը խոսում են գրադարանների փոխակերպման մասին: Եթե գրադարանը ցանկանում է հավաքագրել վաղվա տեղեկատվության մասնագետներին, այն պետք է ներկայում ակտիվ լինի այդ ոլորտում: Միևնույն ժամանակ, դիմորդները պետք է գիտակցեն, որ ժամանակակից գրադարանային աշխատանքի պահանջները ներառում են թվային հմտություններ» [Why Libraries Have to be Permanently Active on Social Media]:

• **Տեխնիկական, թվային, առցանց տիրույթներում մասնագիտական հմտությունների կատարելագործում:** Մա հատկապես կարևոր է ընթերցողների հետ աշխատելու, թվային ռեսուրսների կառավարման, վերահսկման, պաշտպանության, նոր տեխնիկական հմտությունների տիրապետման տեսանկյունից: Օրինակ՝ ընթերցողների պահանջներն արագ են փոփոխվում մի շարք հանգամանքներով պայմանավորված. տեխնոլոգիական առաջընթաց/էլեկտրոնային գրքեր, առհասարակ առցանց ռեսուրսներ/, տեղեկատվության հասանելիության փոփոխություններ /տեղեկատվությունը արագ տրվում է ընթերցողին՝ անկախ նրա գտնվելու վայրից, ժամային հանգամանքից/, հետազոտման և ուսուցման պահանջները, որն անընդհատ փոփոխվում է և դառնում ավելի առաջադեմ՝ նորագույն տեխնոլոգիաների զարգացմամբ պայմանավորված: Խոսելով մասնագիտական զարգացման, կարողությունների և հմտությունների կատարելագործման, նորագույն տեխնոլոգիաներին և միջազգային փորձին լավատեղյակ լինելու մասին, նշենք մի քանի էական հանգամանք, որոնք չափազանց կարևոր են վերոնշյալի համատեքստում:

• **Մասնագիտական աճ, ինքնակրթություն:** Գրադարաններում կազմակերպվում են տարբեր ձևաչափերով միջոցառումներ, որոնք նպատակ ունեն զարգացնել գրադարանի մտավոր ռեսուրսները՝ աշխատակիցների մասնագիտական հմտություններն ու կարողությունները: Դրանք սեմինարների, վերապատրաստման դասընթացների, վարպետության դասերի, կոնֆերանսների տեսքով են լինում, որոնք միջգրադարանային կապերի հաստատման, նոր

հմտությունների, կապերի, թվային գործիքների տիրապետման, տվյալների կառավարման մեթոդների, ընթերցողների սպասարկման նոր մեթոդների, համագործակցությունների ամրապնդման, աշխատավայրում մասնագիտական զարգացման աջակցությանն ու զարգացմանն են ուղղված: Այստեղ հարկ է առանձնահատուկ կերպով նշել այս զարգացման մասին աշխատավայրում, քանի որ գրադարանային ոլորտը յուրահատուկ է նրանով, որ անհատի առջև բազում հնարավորություններ է բացում ինքնազարգանալու և ինքնակրթվելու, ինչի գլխավոր պատճառը գրքի հետ ամենօրյա շփումն ու աշխատանքն է: Այստեղ պետք է նշել հատկապես միջազգային վերապատրաստումների մասին: Սա շատ կարևոր է մասնագիտական կրթության շարունակականության, մասնագիտական հմտությունների կատարելագործման և նոր փորձ ձեռք բերելու տեսանկյունից:

• **Փափուկ հմտությունների զարգացում:** Գրադարանում հաղորդակցման հմտությունները կարևոր նշանակություն ունեն ինչպես գրադարանավարների, այնպես էլ ընթերցողների համար: Հաջողված հաղորդակցումը նպաստում է գրադարանի ծառայությունների արդյունավետ մատուցմանը և ընթերցողների կարիքների բավարարմանը: Ահա մի քանի հիմնական հմտություններ, որոնք անհրաժեշտ են գրադարանում արդյունավետ հաղորդակցության համար:

Ակտիվ լսելու հմտություններ

Ընթերցողների կարիքները ճիշտ հասկանալու և համապատասխան տեղեկատվություն տրամադրելու համար կարևոր է ակտիվ լսելը: Սա ներառում է ուշադրությամբ լսել, չընդհատել և հարցեր տալ միայն վերջինիս խոսքի ավարտից հետո: Ուստի, լսելու հմտությունը գրադարաններում ունի առանցքային նշանակություն և դրանք պետք է զարգացնել և կիրառել ամենօրյա աշխատանքի ընթացքում:

Գրավոր հաղորդակցում

Բացի բանավորից, գրադարանավարները հաճախ պետք է գրեն հաղորդագրություններ, պատասխանեն նամակագրություններին, պատրաստեն տեղեկատվական նյութեր, գրեն տարբեր ձևաչափերով հաշվետվություններ՝ եռամսյա, կիսամյակային, տարեկան, որը պետք է լինի ճշգրիտ, հստակ և հասկանալի:

Բանավոր հաղորդակցում

Գրադարանավարները պետք է կարողանան պարզ և հստակ խոսել, մատչելի կերպով տրամադրել պահանջված տեղեկատվությունը, բացատրել գրադարանից օգտվելու կանոնները, ներկայացնել գրադարանի ծառայությունները և տիրապետել այլ տեղեկությունների՝ հանրամատչելի կերպով դրանք ներկայացնելու համար:

Միջմշակութային հաղորդակցում

Գրադարաններ են հաճախում տարբեր մշակույթների ներկայացուցիչներ, ուստի, գրադարանավարները պետք է լինեն զգայուն մշակութային տարբերությունների նկատմամբ և կարողանան արդյունավետ կերպով հաղորդակցվել մեծ լսարանի հետ:

Բաժինների միջև համագործակցություն

Գրադարաններում առկա են տարբեր բաժիններ, հետևաբար, թիմային աշխատանքը նպաստում է բաժինների միջև արդյունավետ համագործակցությանը, միմյանց գործառնությունների մասին տեղեկացվածությանը, փորձի փոխանակմանը՝ նպաստելով գրադարանի արդյունավետ աշխատանքին: Թիմային աշխատանքը գրադարանում կարևոր դերակատարում ունի, քանի որ այն թույլ է տալիս ավելի հաջող կազմակերպել աշխատանքը, բարելավել ծառայությունների որակը և նպաստել փոխաջակցող և հաճելի աշխատանքային մթնոլորտի և միջավայրի ստեղծմանը:

Գրադարանային ոլորտն ընդգրկող ուսումնասիրության քննարկումները տրամաբանորեն ուղղորդում են դեպի գրադարանների դերի մասին հասարակության կյանքում: Այն մշտապես է եղել. նրանք փոխկապակցված հասկացություններ են: Գրադարանները հասարակության կյանքի կարևոր մասն են կազմում, որոնք օգնում են զարգացնել կրթությունը, մշակույթը, սոցիալական կապերը, ինչպես նաև աջակցում են նորարարությանը, մշակութային միջավայրի ստեղծմանը: Նրանք որպես սոցիալական հաստատություններ դարձել են հասարակության զարգացման անբաժանելի մասը: Ժամանակի հրամայականով պայմանավորված նրա դերն ավելի է մեծացել

հասարակության կյանքում: Գրադարանները ապահովում են տեղեկատվության և գիտելիքի անվճար հասանելիություն, ինչը հասարակության բոլոր շերտերի համար է և կրթվելու անվճար հնարավորության մի ձև է հանդիսանում: Գրադարանը կատարում է հասարակապաստ գործունեություն, հետազոտողներին տրամադրելով անհրաժեշտ տեղեկատվություն: Գրադարանները, որպես գիտելիքների և մշակույթի դարպասներ, առաջարկում են բազմաթիվ ուսումնառության հնարավորություններ, որոնք կարող են խթանել երկրի տնտեսական, սոցիալական, մշակութային և այլ ոլորտների զարգացմանը: Գրադարանները տարբեր մարդկանց համար տարբեր նշանակություն ունեն. մի դեպքում այն մշակութային միջավայր է ազատ ընթերցանության համար, մյուս դեպքում հատուկ հետազոտական ուսումնասիրություններ անելու վայր ուսանողների, հետազոտողների, գիտնականների ու տարբեր մասնագիտության տեր անհատների համար, ինչպես նաև անվճար տեղեկատվության հասանելիություն տրամադրող միջավայր: Գրադարանները միջոց են, որով ուսանողները, գիտնականները, հետազոտողները և պարզապես ընթերցողները կարող են մուտք ունենալ գրքերի և այլ տպագիր նյութերի հավաքածուների մեծ աշխարհ: Գրադարանները մեծ պահոցներ են, որտեղ հավաքվում և պահպանվում են ազգային ժառանգության անգին մասունքները: Այս հավաքածուներում կարող են լինել գրքեր, ձեռագրեր, քարտեզներ, նամակներ, նկարներ, և այլ նյութեր, որոնք արտացոլում են երկրի պատմությունը, մշակույթը և ինքնությունը: Գրադարանները ոչ միայն պահպանում են այս նյութերը, այլև ապահովում են դրանց հասանելիությունը ապագա սերունդների համար՝ կամուրջ ծառայելով անցյալի և ներկայի միջև: Ուստի, գրադարանները ոչ միայն անցյալի, մտավոր ժառանգության պահպանման մասին են, այլ նաև ներկայի և առավելապես ապագայի:

Տեղեկատվական գրագիտություն: Սա շատ կարևոր է գրադարանում ռեսուրսների արդյունավետ կառավարման, տվյալների անվտանգության և մի շարք այլ հանգամանքների տեսանկյունից: Օրինակ այսօր թվային ռեսուրսների կառավարումը գրադարանային գործում աշխատանքի հիմնական մասերից է դարձել: **Թվային ռեսուրսները** կարևոր են հասանելիության և մատչելիության, տվյալների կազմակերպման և պահպանման, ավանդական և թվային ռեսուրսների համադրման տեսանկյունից: Ըստ էության թվային ռեսուրսների կառավարման համակարգերի արդյունավետ կիրառությունը գրադարաններում ապահովում է ավելի հարմարավետ և մատչելի կազմակերպված ծառայություններ՝ սկսած գրացուցակների կազմման, օգտատերերի գրանցման և վերջիններիս տվյալների կառավարման տեսանկյունից: Այս ամենի մասին խոսելիս առաջնահերթ է դառնում խոսել դարի հանցագործության՝ **կիբեռահանցագործության** մասին: «Յուրաքանչյուր Կողմ ընդունում է այնպիսի օրենսդրական և այլ միջոցներ, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել իր ներքին օրենսդրության համաձայն որպես քրեական հանցագործություն սահմանելու միտումնավոր և անօրեն կերպով մեկ ուրիշ անձի սեփականության կորուստ պատճառելը:

ա) համակարգչային տվյալների ցանկացած մուտքով, փոփոխությամբ, ոչնչացմամբ կամ արգելմամբ,

բ) համակարգչային համակարգի գործողության ցանկացած աղավաղմամբ, խարդախ և անազնիվ մտադրությամբ, անօրեն՝ իր կամ մեկ ուրիշ անձի համար տնտեսական շահ հայթայթելու նպատակով» [Կոնվենցիա կիբեռահանցագործության մասին]:

Կիբեռավտանգությունը գրադարաններում գրեթե նույնքան կարևոր է, որքան մյուս կառավարման և տեղեկատվական համակարգերում, քանի որ այն կապվում է գրադարանների էլեկտրոնային շտեմարանների, օգտատերերի անձնական տվյալների և այլ էլեկտրոնային ռեսուրսների պաշտպանության հետ: Նշենք այն կանոնադրյալ գործոնները, որոնցով նշանակալի է կիբեռանվտանգության դերը գրադարաններում. տվյալների ամբողջականության պահպանման, անհարկի ներխուժումներից խուսափելու, տվյալների գործարկման, տեղեկատվական ռեսուրսների պահպանության և այլն: Այս ամենից եզրակացնում ենք, որ տվյալների պաշտպանության համակարգերը պետք է լինեն հնարավորինս **հզոր, արդիականացված, բարձր պաշտպանվածության մակարդակում**՝ անհարկի վնասներից խուսափելու և կորցրած տեղեկատվությունը վերականգնելու նպատակով: Սա

հանցագործության այն տեսակին է պատկանում, որն ավելի հեշտ է իրականացնելը, քանի որ այն կատարվում է համակարգչի միջոցով, իսկ իրավախախտին գտնելը ժամանակատար և բարդ գործընթաց է: Խոսելով տեղեկատվական գրադատության նոր պահանջների մասին, նշենք նաև **արհեստական բանականության (AI)** և **մեքենայական ուսուցման (ML)** մասին, որոնք ավելի ու ավելի են կիրառվում գրադարաններում, օրինակ՝ ավտոմատ կատալոգավորման, տեղեկատվության որոնման, գործառնությունների բարելավման համար: Արհեստական բանականությունը /AI/ կարող է նաև օգնել մեծ ծավալով տվյալների կառավարման, կանխատեսումների, ռազմավարությունների և քաղաքականությունների կազմման և մշակման տեսանկյունից: Խոսենք նաև **կանաչ գրադարանների մասին** [What is Green Library?], որը ներդրում է կանաչ տեխնոլոգիաներ, էներգախնայող համակարգեր, կայուն նյութեր և թվային ռազմավարություններ, որոնք նվազեցնում են ֆիզիկական ռեսուրսների անհրաժեշտությունը: Բազմաթիվ երկրներ ամբողջ աշխարհում ներդրում են կանաչ տեխնոլոգիաներ գրադարաններում՝ նվազեցնելու էկոլոգիական վնասի ազդեցությունը և աջակցելու կայուն զարգացմանը: Ահա մի քանի օրինակներ այն երկրների, որոնք ակտիվորեն օգտագործում են կանաչ տեխնոլոգիաներ գրադարանային ոլորտում. Գերմանիա [Բնապահպանական գրադարան], Մինգապուր [Մինգապուրի գրադարանների ասոցիացիա], Ավստրալիա [Ավստրալիայի գրադարանի և տեղեկատվության միություն] և այլն: Այս երկրներում գրադարանները դարձել են նորարարական կենտրոններ, որոնք ոչ միայն ապահովում են տեղեկատվություն, այլև որպես օրինակելի ձև ծառայում են կայուն զարգացման համար: Կանաչ գրադարանների մասին խոսվում է նաև IFLA հոդվածում նշվում է, որ «Կանաչ և կայուն գրադարանները կարող են լինել հետևյալը. ցանկացած չափի, բայց պարտադիր ունենան կայունության հստակ օրակարգ, որը ներառում է.

Կանաչ շենքեր և սարքավորումներ. շենքի և սարքավորումների արտանետումները կամ ածխածնի հետքը ակտիվորեն նվազում է:

Կանաչ գրասենյակի սկզբունքներ. գործառնական առօրյան և գործընթացները բնապահպանական առումով կայուն են:

Կայուն տնտեսություն. սպառումը զուսպ է, շրանակային և համընդհանուր օգտագործվող տնտեսության պրակտիկական զարգացած է և համայնքին հասանելի:

Գրադարանային կայուն ծառայություններ. օգտատերերի համար հեշտ հասանելի է պատշաճ և արդի տեղեկություններ...:

Սոցիալական կայունություն. կարևորվում է լավ կրթությունը, գրագիտությունը, համայնքի ներգրավվածությունը, միմշակութային բազմազանությունը, սոցիալական ներգրավվածությունը և ընդհանուր մասնակցությունը: Գրադարանն ակտիվորեն աշխատում է անհավասարությունը նվազեցնելու նպատակով:

Շրջակա միջավայրի կառավարում. բնապահպանական նպատակներն են SMART (Specific՝ հատուկ, Measurable՝ չափելի, Achievable՝ իրագործելի, Realistic՝ իրատեսական և Timebound՝ ժամանակի մեջ չափելի, և գրադարանն աշխատում է նվազեցնել իր բացասական ազդեցություն շրջակա միավայրի վրա...:

Պարտավորություն բնապահպանական ընդհանուր նպատակների և ծրագրերի նկատմամբ. պարտավորությունն առանորդվում է ՄՄԿ-ի Կայուն զարգացման նպատակներով, Փարիզի կլիմայի համաձայնագրով և բնապահպանական նմանօրինակ/հարակից հավաստագրերով և ծրագրերով» [Կանաչ գրադարանների մասին IFLA հոդվածը]:

• **Մասշտաբային և նորարար մտածողություն:** Համաշխարհայնացման գործընթացները գրադարաններին նույնպես ստիպում են ժամանակի հրամայականով տիրապետել նոր հմտությունների, կիրառել դրանք, ստեղծագործել և զարգանալ: Մա անհրաժեշտ է, քանի որ նոր միտումները թե՛ հասարակության, այսինքն ընթերցողների և թե՛ գրադարանների համար են: Այն ներառում է մեծ գործիքակազմ, որը ներառում է օտար լեզուների իմացություն, տարբեր մշակույթների և հասարակությունների ներկայացուցիչների հետ գրադարաններում աշխատելու կարողություն, գրադարանային ոլորտի շուկայավարման ծախսարդյունավետ գաղափարների

ներդնում, փաստաթղթաշրջանառության տիրապետում, գրադարանների ռազմավարության և քաղաքականության մշակման վերաբերյալ մի շարք այլ հարցեր և այլն:

SUMMARY

Professional development requires continuous effort. The combination of technical and soft skills, ongoing education, personalized approaches, global thinking, and the use of digital resources are all key areas essential for a modern librarian's success. Professional development in the library field demands the enhancement of diverse and ongoing skills, including digital librarianship, community engagement, and innovation. Librarians must be prepared for change and constantly update their skills to ensure the relevance and effectiveness of their library.

The library sector is undergoing a transformation driven by technological advancements and the evolving demands of society. Today, librarians face new challenges, and their professional development must meet contemporary needs. However, this does not mean the librarian's role is diminishing or becoming secondary. It means that every profession, including librarianship, requires the continuous development of professional skills and the improvement of analytical and managerial capabilities. Implementing cost-effective marketing strategies in the library sector is crucial, as these can help optimize the library's operations, making it more competitive and sustainable.

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. What is Green Library? [Electronic Publication] URL: <https://shorturl.at/5R9Z1> 29.11.2024.
2. Why Libraries Have to be Permanently Active on Social Media: 7 “Glorious” Reasons 2021 Update. [Electronic Publication] URL: <http://surl.li/xohsbw>, 08.09.2024.
3. Ավստրալիայի գրադարանի և տեղեկատվության միություն [Էլեկտրոնային հրատարակություն] URL: <https://shorturl.at/cgBSH>, 28.11.2024:
4. Բնապահպանական գրադարան / Գերմանիա, Բեռլին / [Էլեկտրոնային հրատարակություն] URL: <https://shorturl.at/9Hs0h>, 20.09.2024:
5. Էլեկտրոնային տեղեկատվական աղբյուրների օգտագործումը, Երևան, Խնկո-Ապոր անվան ազգ. մանկ. գրադ., 2009, 41 էջ:
6. Կանաչ գրադարանների մասին IFLA հոդվածը, 2022 (հունվար) [Էլեկտրոնային հրատարակություն] URL: <http://alarmenia.am/?p=1599&lang=hy>, 13.01.2025:
7. Կոնվենցիա կիբեռհանցագործության մասին / ուժի մեջ է մտել 2007 թ. փետրվարի 1-ին/ [Էլեկտրոնային հրատարակություն] URL: <https://shorturl.at/ZE0fj>, 10.09.2024:
8. Հայաստանի ազգային գրադարանի պատմության ուրվագծեր (1832-1925), Երևան, «Գիրք» հրատարակչություն, 2007, 180 էջ:
9. Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության «Կիլիկիա» Մատենադարան [Էլեկտրոնային հրատարակություն] URL: <https://shorturl.at/yKAmu>, 24.10.2024:
10. Մինգապուրի գրադարանների ասոցիացիա [Էլեկտրոնային հրատարակություն] URL: <https://shorturl.at/BCbP7>, 25.11.2024: